

THE ECHOES OF THE BIGGEST AGRARIAN REFORM IN EUROPE AFTER FIRST WORLD WAR, THE ISSUE OF THE OPTANTS FROM TRANSYLVANIA

Mircea Dumitru Prozan

PhD, Pedagogic National College, Tîrgu Mureş

Abstract: At the beginning of the 20th century, the agrarian crises and the inequalities created during the last centuries in Europe, claimed a redistribution of the financial funds towards the people who cultivated the land. Both in theory and in practice, this operation implied the intervention of the state in order to carry out radical reforms through which a realignment of the agrarian property structure founded on democratic practices was to be achieved. However, among the expected effects and their economic, social and politic impact, there were situations in which the predicted result was not achieved, or the effects produced were different from the objectives targeted by the revolutionaries or they were even opposite to theirs. This work environment was facilitated or nurtured by the internal or external circumstances or factors, which were more or less objective, identified or not, through the mechanisms of the authorities from that time. At a national level, respectively in Transylvania, among the most vehement opponents of the re-establishment of the land property on social criteria, with an important international echo, were the Hungarian opponents. In this context, we instrumented the effects that the agrarian reform of 1921 had over the diminishing of the social and national tensions in a period that was marked by the existence of some risks that could affect the internal order and even the stability of the Romanian state.

Keywords: agrarian reform, land property, optant, absentee, expropriation/ reformă agrară, proprietate funciară, optant, absenteist, expropriere.

Reforma agrară din anul 1921 a generat mari nemulțumiri cu localizări și consecințe multiple. Pe lângă interesele marilor proprietari deposedați de proprietățile lor, precum și cele ale unora dintre îndreptățiii afectați de modul neconform cu prevederile legale în care au fost efectuate împrumăturile, se înscrie și mult discutata problemă a optanților maghiari. În contextul specific al perioadei, respectiv după Marea Unire de la 1918, circa 500 de proprietari maghiari din Transilvania, uzând de drepturile conferite de prevederile articolelor 63 și 250 ale Tratatului de la Trianon, au optat pentru cetățenia maghiară. De menționat este faptul că acest act juridic stipula că persoanele de etnie maghiară care aveau peste 18 ani și domiciliul în Transilvania puteau beneficia de dreptul de a opta pentru cetățenia română sau cea maghiară. De asemenea, aceștia aveau dreptul să-și păstreze bunurile imobile pe care le posedau în statul în care își aveau domiciliul înainte de a-și exprima opțiunea.¹

Până în anul 1918, în teritoriile românești aflate în fosta Ungarie și implicit în imperiul austro-ungar, pe lângă exproprierea care vizau în general proprietățile de peste 100 iugăre, unele clauze speciale vizau exproprierea în întregime și a proprietăților funciare ale absenteiștilor care depășeau suprafața de peste 50 iugăre.

În Transilvania, termenul de "absenteist" a fost asimilat cu cel de "optant", deși aceștia acopereau concepte cu valențe diferite. În contextul acelor vremuri, cei doi termeni făceau referire la categorii de cetățeni diferite, spre exemplu persoana absenteistă putea să nu opteze pentru cetățenia maghiară.

¹ Virgil Pană, *Minoritățile etnice din Transilvania între 1918 și 1940, Drepturi și privilegii*, Editura Tipomur, Târgu Mureș, 2006, p.164.

Conform statisticilor din acea perioadă numărul optanților maghiari care au fost expropriati a fost de 367. Dacă ne raportăm la faptul că persoanele care aveau proprietăți sub 50 de iugăre erau scutiți de expropriere, rezultă că în realitate numărul acestora era mult mai mare.

De regulă, suprafețele de teren deținute de optanți erau în general foarte mari. În acest sens, relevantă este situația a 23 de optanți care dețineau moșii cu suprafețe cuprinse între 4.000 și 50.000 iugăre, acestea totalizând 344.842 iugăre.² Astfel, în anul 1919 în Transilvania, proprietățile optanților reprezentau 5,72% din suprafața de 6.026.882 iugăre a proprietăților de peste 100 iugăre.

Prin o serie de demersuri și acțiuni, autoritățile de la Budapesta au încercat să obstrucționeze exproprierea marilor proprietăți maghiare din Transilvania. Deși, mulți dintre marii latifundiați maghiari au părăsit țara cu mult înaintea actului de la 1 Decembrie 1918, stabilindu-se definitiv în Ungaria, aceștia au valorificat oportunitățile de tergiversare a exproprierii de terenuri, uzând cu precădere de dreptul de a formula contestații, plângeri sau alte acțiuni în instanțele judecătorești din România.

Tot în aceeași ordine de idei se înscriu și acțiunile întreprinse de reprezentanții guvernului maghiar. În cadrul dezbaterilor ce au precedat semnarea Tratatului de pace de la Trianon, relevante au fost sesizările înaintate delegației americane de la Budapesta, luările de cuvânt în plenul Conferinței ambasadurilor de la Paris și prelegerile din cadrul Consiliului Societății Națiunilor Unite, unde aceștia au contestat modul de aplicare al reformei agrare din Transilvania. Prevalându-se de interpretarea arbitrară a prevederilor Tratatului de la Trianon, autoritățile maghiare au militat pentru dreptul proprietarilor maghiari de a-și păstra bunurile pe care le-au avut în Transilvania cu toate că aceștia au preferat cetățenia maghiară față de cea română.

În cadrul tratativelor care au avut loc la Trianon, delegația maghiară a solicitat să fie interzisă exproprierea marilor proprietăți agricole din Transilvania, lucru cu care nu au fost de acord decidenții din cadrul Conferinței de Pace. Ca alternativă, acestora li s-a indicat posibilitatea de a se adresa Tribunalului arbitral mixt prevăzut în art. 239 al acestui tratat. Această instanță de judecată era formată din 3 membri, câte un reprezentant al fiecărei părți, iar președintele trebuia să fie o persoană neutră, agreată de reprezentanții celor două țări.

Unul dintre cele mai virulente proteste înaintat Consiliului Societății Națiunilor de către reprezentanții guvernului maghiar a fost acela din 15 martie 1923. Astfel, s-au contestat acțiunile privind exproprierea bunurilor latifundiarilor maghiari, măsură care în opinia acestora era considerată o gravă încălcare a prevederilor art. 63 a Tratatului de la Trianon și a art 3 din Tratatul Minorităților. Față de noua reclamație a guvernului maghiar, Nicolae Titulescu în calitate de reprezentant al României a argumentat în ședința din 20 aprilie 1923 că, în fapt exproprierea și împrumutarea reprezintă un act social necesar și în același timp impus pentru aplanarea gravelor probleme ridicate de răscoala din 1907. De asemenea, în expunerea sa de argumente, diplomatul român arăta că nu se putea crea străinilor optanți o situație privilegiată, față de cea a cetățenilor români, întrucât legea trebuia să fie egală pentru toți, iar de efectele împrumutării beneficiau atât țărani români cât și cei maghiari.³

În articole apărute în presa vremii, în prelegerile susținute în cadrul simpozioanelor și a altor manifestări, în care a fost dezbătută chestiunea marilor proprietari maghiari care au optat pentru cetățenia maghiară, au fost luate poziții de către specialiștii în drept, oamenii politici și ziariști cu renume internațional. Aceste intervenții au fost publicate într-o lucrare de sinteză apărută la Geneva în anul 1927, cu titlul "Reforme Agraire en Roumanie et les optants hongrois de Transylvanie devant la Societe des Nations".

În acest context s-au remarcat Alejandro Alvarez corespondent al Institutului Francez, vicepreședinte al Institutului de Drept Internațional, Secretar general al Institutului american de drept

² Gheorghe Buzatu Coordonator, Agrigoroaiei, I., Bold, E. Bușe, C., Buzatu, Gh., Ciupercă, I., Dascăluș, N., Dobrinescu, V., Florescu, I., Gh., Iacobescu, M., Ivănescu, D., Kareschi, A., Lupu, Z.N., Matei, V., Mușat, M., Pavelescu, I., Popescu, E., Potra, G., Saizu, I., Scurtu, I., Seftiu, I., Șandru, D. & Turcu I.C. (1982). Titulescu și strategia păcii, Iași, Editura Junimea, p.170.

³ Gheorghe Buzatu Coordonator, op. cit., p.173.

internațional, Jean Appleton profesor universitar din Lyon, președintele Asociației avocaților din Franța, Etienne Martin, Jules Basdevant, Donnedieu de Vabres, Maurice Picard, Lois le Fur, profesori universitari la Facultatea de Drept din Paris, Leon Duguit decan al Facultății de Drept din Bordeaux, Albert Wahl profesor la Facultatea de Drept din Paris, Decan onorific al Facultății de Drept din Lille, Karl Strupp profesor la Facultatea de Drept din Frankfurt și membru al Institutului de Drept Internațional, Antoine Sottile membru în Consiliul Institutului de Drept Internațional de la Roma, Director al Revistei de Drept Internațional de la Geneva, Marcel Sibert profesor la Facultatea de Drept din Lille, Director al Revistei Generale de Drept Internațional Public, Walther Schucking profesor la Universitatea din Berlin, membru al Curții de arbitraj de la Haga, Robert Redslob profesor al Facultății de Drept din Strasbourg, Baron Alberic Rolin președintele Institutului de Drept Internațional, profesor emerit al Universității din Gand, Robert Redslob profesor la Facultatea de Drept din Strasbourg, Nicolas Politis vicepreședinte al Academiei de drept internațional de la Haga, membru al Institutului de Drept Internațional și al Curții permanente de arbitraj, Paul Pic profesor la Facultatea de drept din Lyon, Charles Lyon -Caen, decan onorific al Facultății de Drept din Paris, J.E.G. de Montmorency profesor la Universitatea din Londra, A. Pearce Higgings profesor de drept Internațional la Universitatea Cambridge.⁴

Din lucrarea anterior menționată, într-o manieră clară, precisă și pertinentă, reies mai multe idei, ilustrate cu numeroase exemple din practica juridică. În fapt, acestea au confirmat principiile care au guvernat legile de reformă agrară înfăptuite în România la sfârșitul primei conflagrații mondiale.

Pentru a avea o imagine clară cu privire la delicata problemă a optanților, se impune a fi prezentate succint câteva din numeroasele puncte de vedere și idei regăsite pe această temă. Astfel, una dintre cele mai detaliate prezentări a situației agrare din România a făcut-o Alejandro Alvarez, corespondent al Institutului Francez, vice-președinte al Institutului de Drept Internațional, Secretar general al Institutului American de Drept Internațional. Sintetizând problema agrară românească, acesta a arătat că în România ca și în alte țări din Europa, mai ales din est și Balcani, se găsea de multă vreme într-o situație specială în ce privește repartitia proprietății funciare, respectiv jumătate din teritoriul țării, adică circa 4 milioane de ha erau în posesia a numai 4000 de proprietari față de o populație mai mare de 7 milioane locuitori, majoritar rurală. În opinia sa, această situație era considerată ca fiind anormală, existând riscul să afecteze grav stabilitatea socială. Acesta mai arată că guvernul român s-a preocupat de problemele din lumea satului încă din anul 1913, iar în ideea democratizării în mod real a sistemului de proprietate a emis legile agrare din 1917 și 1918, completate cu cele din 1920 și 1921. Aceste legi au însemnat o revoluție în transferul dreptului de proprietate, de la marii moșieri spre țărani, context în care arăta că exproprierea viza fără excepție atât pe proprietarii români cât și pe cei străini.⁵

Pornind de la faptul că legislația trebuia să fie unitară la nivel național, Alvarez arăta că legile în vigoare în România, precum și cele care vor fi aplicate ulterior, trebuiesc impuse și în Transilvania, așa cum s-a realizat în Banat, Bucovina și Basarabia. Prin urmare, exproprierea vizau toate latifundiile, inclusiv cele deținute de către optanții maghiari. Aceste idei au generat o ripostă a autorităților maghiare, care au considerat că aplicarea legilor agrare reprezintă un act „de lichidare” sau mai degrabă „spoliere” a proprietarilor maghiari.

Pe de o parte, dând dovadă de o bună cunoaștere a cazului analizat, mergând firesc pe prezentarea în mod obiectiv a faptelor, în intervențiile sale, Alejandro Alvarez a expus punctele de vedere a ambelor părți. Astfel, prin memoriul adresat pe 15 martie 1923 de delegația maghiară Consiliului Societății Națiunilor, guvernul român a fost acuzat de încălcarea art. 63 din Tratatul de la Trianon, iar prin urmare se afirma că dispozițiile legislative și administrative ale guvernului român erau contrare tratatului. De asemenea, reprezentanții maghiari au solicitat ca bunurile

⁴ Reforme Agraire en Roumanie et les Optants hongrois de Transylvanie devant la Societe de Nations, Paris,1927, Imprimerie du Palais, 1927, p1.

⁵ Reforme Agraire en Roumanie et les Optants hongrois de Transylvanie devant la Societe de Nations, Paris,1927, Imprimerie du Palais, 1927, p.35.

imobiliare ale optanților maghiari, confiscate prin reformele agrare din România să fie redade celor care au fost deposedați, precum și o indemnizație pentru a se recupera prejudicial cauzat de aceste deposedări.⁶

Pe de altă parte, Alvarez arăta că, reprezentanții guvernului român în ședința de consiliu din 20 aprilie 1923, în susținerea legilor și acțiunilor întreprinse pentru punerea în aplicare a reformei agrare au precizat și argumentat că, prevederile art. 63 nu au fost încălcate. În acest context, afirmația de spoliere a „subiecților” maghiari nu este justificată întrucât legile agrare au fost aplicate tuturor locuitorilor, indiferent de etnia acestora. Astfel, exproprierea nu s-a realizat pe criterii discriminatorii, ci dimpotrivă a avut în vedere toate marile proprietăți fără a ține seama de naționalitatea proprietarului. De asemenea, în prelegerile sale, a evidențiat că la rândul său guvernul român a reclamat acțiunea guvernărilor maghiari, argumentând că o astfel de solicitare ar fi echivalat cu crearea unei situații privilegiate optanților maghiari. Această situație ar fi condus la crearea unui precedent periculos, precum și la o serie de contestații din partea celorlalți nemulțumiți, alții decât cei de etnie maghiară. În fact, se poate spune că astfel de privilegii afectau chiar principiile consfințite prin Tratatul de la Trianon.

Întrucât nu s-a ajuns la o înțelegere, pentru a concilia interesele celor două părți, juristul Adatci care era ambasadorul Japoniei în Belgia și membru în Consiliul Societății Națiunilor a propus ca diferendul să fie înaintat Curții Permanente de Justiție de la Haga. Însă, delegatul României Nicolae Titulescu a contestat propunerea pe motiv că reforma agrară este un act de importanță națională pentru România, iar prin urmare această decizie nu putea fi pusă în discuție ca un act juridic.⁷

Printre politicienii români care au înțeles atât rațiunile sociale, economice și naționale ale reformei agrare din 1921, cât și implicațiile acesteia, se numără și Nicolae Titulescu. Fiind un bun cunoscător al realității economice românești, a conștientizat faptul că acest act de justiție socială va crea mari dispute pe plan internațional, provocate în mod special de proprietarii maghiari expropriați. În repetate rânduri, în calitate de ministru de externe al României, acesta a arătat reprezentanților diplomați ai celorlalte țări care făceau parte din Societatea Națiunilor că problema pusă în discuție este de competența statului suveran unde are loc și prin urmare nu este un subiect care ar trebui discutat în forurile internaționale. De asemenea, marele om politic și diplomat român arăta că chestiunea agrară crease prea multe conflicte în societatea românească de la cumpăna celor două veacuri fapt pentru care se impunea soluționarea cât mai grabnică a acesteia.

Ulterior, în luna mai a anului 1923, au avut loc noi tratative la Bruxelles între delegația maghiară condusă de Emerik Csaki și Ladislau Gajzogo și cea română condusă de Nicolae Titulescu. După mai multe negocieri, cele două părți au ajuns la un acord pe principalele puncte discutate, rămânând a fi clarificate în următoarele întâlniri pe această temă aspecte privind cuantumul și forma de plată a indemnizației care urma a fi plătită în contul exproprierii. Însă, Daruvary care era ministru de externe al guvernului maghiar, i-a dezavuat pe delegații maghiari invocând faptul că aceștia nu erau împuterniciți pentru a efectua negocieri directe. În contextul arătat, în această procedură, partea maghiară a invocat viciul de consimțământ și excesul de putere. Astfel, trimisul diplomatic al Ungariei la Geneva, contele Albert Appony a adus în discuție chestiunea aflată în litigiu în ședința din 5 iulie 1923 a Consiliului Societății Națiunilor. Contracarând astfel de pretexte și acțiuni, la intervenția promptă și pertinentă a lui Nicolae Titulescu, Consiliul a fost de acord cu valabilitatea acordului, cu toate că reprezentantul Ungariei s-a abținut de la vot declarând că pentru țara sa problema rămâne nerezolvată.⁸

Prin nerecunoașterea de către guvernul maghiar a Acordului din 29 mai 1923, s-a ajuns în situația ca optanții maghiari să invoce articolele 239 și 250 ale Tratatului de la Trianon, prin care li

⁶ Ibidem.

⁷ Gheorghe Buzatu Coordonator, op. cit., p.174.

⁸ C. D. Cutcutache, (1931). *Un mare conflict internațional: Optanții Unguri ai Transilvaniei și reforma agrară din România*, Tipografia Revistei Geniului, Cotroceni- București, p. 16, 59; Gheorghe Buzatu Coordonator, op. cit., p.174.

se oferea posibilitatea să se adreseze Tribunalului Arbitral Mixt româno- maghiar. Această instanță de judecată era formată din câte un reprezentant al fiecărei părți, iar președintele se alegea cu consimțământul celor două guverne, și trebuia să fie o persoană neutră. Până în anul 1927, cât a funcționat, acestui tribunal i s-au adresat 345 proprietari, din care 26 fuseseră scutiți de expropriere, 15 au fost expropriați de terenuri în suprafață de până la 5 iugăre, iar 10 de terenuri cu suprafețe cuprinse între 5 și 20 iugăre. Printre reclamanții care s-au adresat acestui for se numărau și proprietari care aveau proprietăți sub 50 iugăre. Aceștia au fost expropriați nu ca absenteiști ci în baza legii de reformă agrară aplicată în Transilvania, pentru locuri de casă și pentru construcția de localuri de biserici și școli. Ori asemenea exproprieri s-au efectuat și în rândul micilor proprietari români, iar prin urmare nu se poate invoca discriminarea etnică la aplicarea acestor proceduri specifice reformei agrare. Mai mult, în majoritatea cazurilor cei expropriați au primit la schimb sau în compensație alte loturi de teren.⁹

Un alt mare jurist care a abordat această delicată problemă a fost Leon Duguit, decan al Facultății de Drept din Bordeaux, care în articolul „Diferendul româno-ungar și Consiliul Societății Națiunilor”, apărut în „Revista de drept internațional și de legislație comparată”¹⁰ retoric a încercat să răspundă la următoarele întrebări: ”Dacă o țară poate să-și modifice în mod liber legislația internă privind fondul funciar? Și dacă această lege se poate aplica fără distincție pe teritoriul său indiferent de naționalitatea proprietarilor săi?”. În contextul arătat, Duguit afirma că deși studiază dreptul de 50 de ani, nu înțelegea cum la asemenea întrebări se poate formula un răspuns negativ, în condițiile în care sistemul proprietății a fost stabilit în orice perioadă de timp de legile locale și este firesc să rămână așa în continuare. De asemenea, acesta arăta că fără a se avea în vedere practica judiciară consacrată de-a lungul timpului vis a vis de acest domeniu, juriști celebri au negat dreptul statului român de a-i expropria pe proprietarii maghiari care au optat pentru cetățenia maghiară. În fact, prin invocarea art. 250 al Tratatului de la Trianon se încerca reducerea puterii de decizie a legislatorului român. Nefiind de accord cu astfel de practici, printr-o exprimare clară și flexibilă, faimosul profesor afirma ”*Bogata lor imaginație a știut să acumuleze pentru a apăra această teză argumente peste argumente, unele mai proaste decât celelalte și pe care, în ciuda respectului pentru știința lor, îndrăznesc să le calific drept sofisticate*”.¹¹

Afirmațiile reputatului profesor vin să consolideze caracterul nediscriminatoriu al exproprierii, act care a avut la bază anumite rațiuni sociale și economice care au impus măsuri pentru ameliorarea nivelului de trai al țărănimii care era extrem de scăzut ca urmare a lipsei de pământ. Astfel, au fost afectați toți proprietarii indiferent de etnia lor. Mai mult din cele expuse mai sus se observă clar că dacă s-ar fi creat pentru optanți situația de a-și păstra proprietățile ar fi creat un precedent periculos care ar fi dus la astfel de cereri și din partea celorlalți cetățeni de alte etnii expropriați. Pe cale de consecință în contextul dat se pune în discuție chiar suveranitatea statului român în ceea ce privește dreptul de a-și aplica legile pe teritoriul său. În urma exproprierii au avut de suferit toți proprietarii și prin urmare nu era corect să crezi unora o situație privilegiată.

Rațiunile sociale și politice au primat în detrimentul celor economice și a respectului pentru proprietate.

Revoltele comuniste din Rusia și Ungaria puteau crea un precedent și pentru statul român, mai ales că răscoala din 1907 care a perturbat atât demult societatea românească era încă vie în memoria contemporanilor. În condițiile de după război când se stingeau imperii, dinasti, apăreau noi state, se schimbau regimuri politice, avea loc o democratizare a multor state, era greu să soliciți un regim special pentru anumiți proprietari, iar pe alții să-i pui să respecte legea cu toate implicațiile ei. În general, aceasta i-a dezavantajat pe cei care au trebuit să cedeze pământul.

O altă intervenție pertinentă pe marginea acestei probleme, a avut-o un alt reputat jurist din această perioadă, respectiv Baron Alberic Rolin, care era Președintele Institutului de drept

⁹ C. D. Cutcutache, op. cit., p. 175.

¹⁰ Leon Duguit, Revista de drept internațional și de legislație comparată, Bruxelles, nr 4-5 din 1927.

¹¹ Reforme Agraire en Roumanie et les Optants hongrois de Transylvanie devant la Societe de Nations, Paris, 1927, Imprimerie du Palais, 1927, pp.144-145.

internațional și profesor emerit la Universitatea din Gand. Prin studiul intitulat "Reformes agraires et la competence des T.A.M.", acesta arăta că, exproprierea s-a realizat fără a se ține cont de naționalitatea sau cetățenia celor expropriați. Astfel, printre aspectele prezentate în cercetarea sa, se află și o petiție din luna martie 1927 trimisă de guvernul român Consiliului Societății Națiunilor în care se arată cum au fost expropriate și numeroase proprietăți ale unor femei române care s-au căsătorit cu cetățeni din alte state primind prin urmare cetățenia soțului. Spre exemplu, au fost expropriate Maria Ghica devenită baroneasă Szenkerenty, pentru 1645 ha, Maria Bibescu devenită contesă de Montesquieu 10.301 ha, Maria Știrbey devenită de Blom, 14.177 ha. Au fost expropriați și numeroși străini care aveau proprietăți în România, ca de exemplu Mme Dunphin din Franța cu 233 ha, Herman Junger din Cehoslovacia cu 440 ha, Jecu Nicolici din Serbia 4074 ha, Arghiropolos din Grecia 2184 ha, principele Mario Ruspoli din Italia 4240 ha. Autorul își continuă expunerea arătând că atât românii, cât și toți acești străini au fost expropriați, dintr-o „implacabilă necesitate” pentru a asigura necesarul de pământ pentru împroprietărire și fără să pretindă un tratament preferențial.¹²

Guvernele care s-au perindat la conducerea țării, au încercat să aibă un permanent dialog cu autoritățile maghiare și în forurile internaționale unde s-a dezbătut această sensibilă chestiune spre deosebire de guvernele Iugoslaviei și Cehoslovaciei care deși au expropriat prin legile agrare naționale, similare cu cea din România, mulți proprietari maghiari, au refuzat să poarte orice discuție pe această problemă, motivând că o reformă agrară ține de competența suveranității unui stat. Nicolae Titulescu care reprezenta statul român în acest litigiu arăta că pe lângă țărani români care au fost împroprietăriți cu loturi sub 5 ha, se aflau și 46.000 maghiari, 35.000 ruși, 25.000 germani, 13.000 bulgari, etc. Dacă se iau în calcul toți minoritarii împroprietăriți cifra ajunge la circa 200.000 de persoane.¹³

Optanții unguri fiind conștienți că nu se pot opune exproprierii, au încercat să obțină un avantaj financiar prin solicitarea unui preț cât mai mare pe pământul expropriat. Suma pe care au pretins-o a fost de-a dreptul fabuloasă, se ridica la 33 de miliarde lei, în timp ce bugetul României era de numai 13 miliarde lei.

Statul român a cheltuit sume mari pentru ai despăgubi pe marii proprietari maghiari care au renunțat la cetățenia română. Astfel, până în anul 1930 s-au plătit sub titluri de rentă 13.8519.537 lei unui număr de 19 optanți maghiari. Printre beneficiarii cei mai importanți se numără și moșierul Banffy Mikloș care a primit suma de 1.234.800 lei pentru moșiile Băița din județul Mureș, Babița, Odești, Orțița, Cornu, Cehu Silvaniei, Horvatu Român, Oarța de Jos, Oarța de Sus, Ineu și Benesat din Județul Sălaj.¹⁴

În urma unor lungi negocieri, în care un rol important l-a avut N.Titulescu s-a ajuns la un compromis pe 28 aprilie 1930 prin care s-a creat un fond agrar pentru plata optanților maghiari. Acest fond era alimentat din renta de împroprietărire depusă de România, Cehoslovacia și Iugoslavia în contul optanților, din datoriile de război pe care Ungaria le datora Angliei, Franței, Italiei, Belgiei, Portugaliei și Japoniei, pe care aceste țări le-au cesionat fondului agrar, precum și din sumele revenite României, Cehoslovaciei și Iugoslaviei în contul anuităților de plată datorate de Ungaria ca despăgubiri de război. În urma acestor măsuri statele implicate sau vizate de această delicată problemă, au renunțat să se mai implice.¹⁵

Similar altor zone din Transilvania problema optanților a fost prezentă și în județul Târnava Mică plasa Dumbrăveni, în care modul de aplicare al reformei agrare de la 1921 a fost redat detaliat în studiul de caz prezentat în Teza de doctorat cu titlu "Construcția economică a României,

¹² Ibidem, p.342.

¹³ Ioan Scurtu - Agrigoroaiei, I., Axenciuc, V., Bold, E. Botoran, C., Bozga, V., Buzatu, Gh., Dobrinescu, F.V., Grigorescu, D., Iancu, Ș., Ionioță, Gh., Micu, D., Otu, P., Retegan, M., Scurtu, I. & Zbucnea, Gh. (2003). *Istoria Românilor*, Volumul VIII, Editura Enciclopedică, București, p. 59.

¹⁴ Virgil Pană, *Minoritari și majoritari în Transilvania interbelică*, Editura Tipomur, Târgu Mureș, 2005, p.335.

¹⁵ Virgil Pană, op. cit., 2006, p.166.

*Reforma agrară în fostul județ Târnava Mică -Plasa Dumbrăveni*¹⁶. În cadrul plasei analizate au fost identificați 4 proprietari, respectiv Ecaterina Issekutz din Dumbrăveni, Paul Hovath din Șmig, Polixenia Tamos din Ernea și Eugen Somogy din Șoard. Inițial, aceștia au fost catalogați drept absenteiști, iar ca urmare în cadrul lucrărilor specifice reformei agrare le-au fost expropriate terenurile deținute în proprietate.

În urma soluționării contestațiilor formulate către Comitetul Agrar au rămas în această categorie doar Polixenia Tamos cu domiciliul în orașul Vaspren din Ungaria, căreia prin Hotărârea nr. 97 din 20 mai 1922 a Comisiei de Ocol Dumbrăveni i s-au expropriat 112 iugăre teren arabil, 28 iugăre fânațe și 7 iugăre pășune, teren deținut în comuna Ernea¹⁷ și lui Eugen Somogy cu domiciliul în Ungaria, proprietățile pe care le deținea, din care și cele din localitatea Șoard.¹⁸

Marea majoritate a proprietarilor mari au rămas în țară, iar prin urmare impactul optanților asupra modului de aplicare al reformei agrare a fost nesemnificativ. La această stare de fapt a contribuit și structura etnică a populației din Transilvania, care era predominant formată din români, precum și a faptului că multe dintre marile proprietăți funciare erau deținute de către entități, în special de cultele religioase.

BIBLIOGRAPHY

- Buzatu Gheorghe, Scurtu Ion, *Istoria românilor în secolul XX*, Editura Paideia, București, 1999.
- Buzatu Gh. Coordonator, Agrigoroaiei, I., Bold, E. Bușe, C., Buzatu, Gh., Ciupercă, I., Dascăluș, N., Dobrinescu, V., Florescu, I., Gh., Iacobescu, M., Ivănescu, D., Kareschi, A., Lupu, Z.N., Matei, V., Mușat, M., Pavelescu, I., Popescu, E., Potra, G., Saizu, I., Scurtu, I., Seftiu, I., Șandru, D. & Turcu I.C. (1982). Titulescu și strategia păcii, Iași, Editura Junimea.
- Cutcutache, C.D. (1931). *Un mare conflict internațional: Optanții Unguri ai Transilvaniei și reforma agrară din România*, Tipografia Revistei Geniului, Cotroceni- București.
- Duguit Leon, *Revista de drept internațional și de legislație comparată*, Bruxelles, nr 4-5 din 1927.
- Pană Virgil, *Minoritari și majoritari în Transilvania interbelică*, Editura Tipomur, Târgu Mureș, 2005.
- Pană Virgil, *Minoritățile etnice din Transilvania între 1918 și 1940, Drepturi și privilegii*, Editura Tipomur, Târgu Mureș, 2006.
- Prozan Mircea, *Construcția economică a României, Reforma agrară în fostul județ Târnava Mică -Plasa Dumbrăveni*, Universitatea Babeș Bolyai, 2016.
- Scurtu, I.(1982). *Viața politică în România, 1918-1944*, Editura Albatros, București.
- Scurtu, I. Coordonator, Agrigoroaiei, I., Axenciuc, V., Bold, E. Botoran, C., Bozga, V., Buzatu, Gh., Dobrinescu, F.V., Grigorescu, D., Iancu, Ș., Ionioță, Gh., Micu, D., Otu, P., Retegan, M., Scurtu, I. & Zbucnea, Gh. (2003). *Istoria Românilor*, Volumul VIII, Editura Enciclopedică, București.
- Sigmirean Cornel, *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă*, Editura Presa Universitară Clujană, Cluj Napoca 2000.
- Sigmirean Cornel, *Fundația "Gojdu" 1871-2001*, Editura Universității Petru Maior, Tg. Mureș, 2002.
- *Reforme Agraire en Roumanie et les Optants hongrois de Transylvanie devant la Societe de*

¹⁶ Mircea Prozan, *Construcția economică a României, Reforma agrară în fostul județ Târnava Mică -Plasa Dumbrăveni*, Universitatea Babeș Bolyai, 2016.

¹⁷ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale - Mureș, Fond Comisia Județeană pentru expropriere și împroprietărire Târnava – Mică, Dosar nr.106, f.2.

¹⁸ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale - Mureș, Fond Consilieratul Agricol Târnava-Mare, Dosar nr.40, f.21.

I.Boldea, C. Sigmirean, D.-M.Buda

THE CHALLENGES OF COMMUNICATION. Contexts and Strategies in the World of Globalism

Nations, Paris, 1927, Imprimerie du Palais, 1927.

- Direcția Județeană a Arhivelor Naționale - Mureș, Fond Comisia Județeană pentru expropriere și împrumut Târnava – Mică, Dosar nr.106, f.2.
- Direcția Județeană a Arhivelor Naționale - Mureș, Fond Consilieratul Agricol Târnava-Mare, Dosar nr.40, f.21.